

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/polityka/poszukiwania-nieznanych/33329,wwposzukiwaniaipngovpl.html>
23.04.2024, 19:46

www.poszukiwania.ipn.gov.pl

W latach 1944–1956 wskutek terroru komunistycznego w Polsce śmierć poniosło ponad pięćdziesiąt tysięcy osób, straconych na mocy wyroków sądowych, zamordowanych i zmarłych w siedzibach Urzędów Bezpieczeństwa i Informacji Wojskowej, więzieniach i obozach, zabitych w walce lub w trakcie działań pacyfikacyjnych. Znaczną część ofiar stanowili członkowie antykomunistycznego ruchu oporu, kontynuujący walkę zbrojną do początku lat pięćdziesiątych.



Zrzut ekranu portalu www.poszukiwania.ipn.gov.pl

Ich ciała grzebano w utajnionych i w większości nieznanach do dziś miejscach: na i w pobliżu cmentarzy, w pobliżu siedzib aparatu bezpieczeństwa, w lasach i na poligonach wojskowych. Niektóre przekazywano także do zakładów anatomii. Dla szybszego zatarcia śladów stosowano niekiedy środki chemiczne przyspieszające rozkład szczątków. Do lat osiemdziesiątych włącznie zlikwidowano prawie wszystkie kwatery ze szczątkami więźniów okresu stalinowskiego.

Podstawą działań poszukiwawczych miejsc pochówku ofiar komunizmu w Polsce są doświadczenia i metoda opracowana przez dr hab. Krzysztofa Szwagrzyka, prowadzącego prace ekshumacyjne na Dolnym Śląsku i Opolszczyźnie, gdzie od 2003 r. poszukiwania i badania prowadzone były przez miejscowy Oddział IPN we współpracy z Zakładem Medycyny Sądowej we Wrocławiu. Realizacja skomplikowanego procesu badawczego zakończonego przewróceniem tożsamości odnajdywanych bezimiennych szczątków stała się możliwa poprzez interdyscyplinarną współpracę specjalistów z zakresu archeologii, antropologii, genetyki, historii i medycyny sądowej, pracujących w oparciu o opracowaną przed jedenastoma laty we Wrocławiu metodę poszukiwań i identyfikacji. Za jej upowszechnieniem przemawiały przede wszystkim uzyskane efekty badań: ponad trzysta odnalezionych i w dużej części zidentyfikowanych ofiar komunizmu, których szczątki członkowie ekipy ujawnili na Cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu, Cmentarzu Grabiszyńskim we Wrocławiu, Cmentarzu Ewangelickim w Opolu, Cmentarzu Komunalnym w Opolu-Półwsi i Cmentarzu Komunalnym w Szczecinie.

Ponad dwadzieścia lat od upadku komunizmu w Polsce – 10 listopada 2011 roku – Prezes Instytutu Pamięci Narodowej Łukasz Kamiński, Sekretarz Rady Ochrony Pamięci Walk i

Męczeństwa Andrzej Krzysztof Kunert oraz Minister Sprawiedliwości Krzysztof Kwiatkowski podpisali list intencyjny o współpracy w zakresie wysiłków na rzecz odnalezienia utajnionych przez dziesięciolecia mogił. Wkrótce potem w Instytucie Pamięci Narodowej uruchomiony został ogólnopolski program badawczy „Poszukiwania nieznanych miejsc pochówku ofiar terroru komunistycznego 1944–1956”, zmierzający do ustalenia lokalizacji grobów osób straconych i zamordowanych w latach stalinizmu, ich ekshumacji i identyfikacji odnajdywanych szczątków. 17 listopada 2011 roku prezes IPN dr Łukasz Kamiński powołał dr. hab. Krzysztofa Szwagrzyka na pełnomocnika ds. realizacji postanowień listu intencyjnego.

W celu realizacji tych zadań 28 września 2012 roku prezes IPN dr Łukasz Kamiński i rektor Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego prof. Andrzej Ciechanowicz zawarli porozumienie o utworzeniu Polskiej Bazy Genetycznej Ofiar Totalitaryzmów.

W związku z rozszerzającym się zakresem prowadzonych poszukiwań 6 maja 2014 roku powołano Radę Projektu Poszukiwań Miejsc Pochówku i Identyfikacji Ofiar Totalitaryzmów, która nadzoruje prace poszukiwawcze i identyfikacyjne oraz ustala priorytetowe kierunki działania. W skład rady weszli: Prezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Łukasz Kamiński, Sekretarz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa dr hab. Andrzej Kunert, Rektor Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie prof. dr hab. Andrzej Ciechanowicz oraz Minister Sprawiedliwości Marek Biernacki.

Prace poszukiwawcze od początku wspierali naukowcy z Uniwersytetu Medycznego z Wrocławia. 22 maja 2014 roku Prezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Łukasz Kamiński i prorektor ds. nauki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu prof. dr hab. Zygmunt Grzebieniak podpisali porozumienie o współpracy IPN zobowiązał się do prowadzenia i koordynowania badań naukowych dotyczących poszukiwań oraz propagowania ich wyników. Wsparcie wrocławskiego UM będzie polegać m.in. na akwizycji danych medycznych, pochodzących z sądowo-lekarskich i antropologicznych oględzin ludzkich szczątków, interpretacji tych danych i formułowaniu odpowiednich wniosków sądowo-medycznych.

1 czerwca 2014 r. prezes IPN powołał Samodzielny Wydział Poszukiwań, którym kieruje dr hab. Krzysztof Szwagrzyk. Historycy i archeolodzy zatrudnieni w Samodzielnym Wydziale Poszukiwań prowadzą kwerendy archiwalne, sporządzają ekspertyzy i dokumentację historyczną. Do zadań Wydziału należy także sporządzanie dokumentacji prac poszukiwawczych i naukowe opracowanie ich wyników oraz zwracanie się do prokuratorów IPN o udzielenie informacji z prowadzonych postępowań w zakresie zadań realizowanych przez Wydział. SWP współpracuje z podmiotami zewnętrznymi przy realizacji umów, porozumień i listów intencyjnych zawartych przez IPN, w tym z Ministerstwem Sprawiedliwości, Radą Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa oraz Polską Bazą Genetyczną Ofiar Totalitaryzmów.

Symbolem projektu stały się prace archeologiczno-ekshumacyjne przeprowadzone na

najważniejszym w kraju miejscu związanym z terrorem komunistycznym w powojennej Polsce - kwaterze „Ł” Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie, na której w latach 1948-1956 komuniści ukryli szczątki blisko trzystu ofiar. W wyniku przeprowadzonych w latach 2012-2014 badań na kwaterze „Ł” odkryto szczątki stu dziewięćdziesięciu ośmiu osób, w tym prawdopodobnie dwóch kobiet. Trzy/czwarte z nich nosiło ślady po zastosowaniu katyńskiej metody uśmiercania - strzale lub strzałach oddanych z broni krótkiej w tył głowy skazańca.

W latach 2012-2014 trwały też prace poszukiwawcze miejsca pochowku blisko dwustu partyzantów oddziału Narodowych Sił Zbrojnych, walczących pod dowództwem kpt. Henryka Flame, ps. Bartek, zamordowanych we wrześniu 1946 r. w trzech różnych miejscowościach woj. opolskiego i śląskiego.

W okresie od 30 czerwca do 11 lipca 2014 roku przeprowadzono badania archeologiczno-poszukiwawcze na terenie cmentarza parafialnego przy ul. Wałbrzyskiej w Warszawie. Ich skutkiem było ustalenie kształtu i obszaru pola więziennych pochówków z lat 1946-1948; odnalezienie szczątków dwudziestu trzech osób.

Ostatnim zadaniem zrealizowanym w trzecim kwartale 2014 roku były prace archeologiczno-ekshumacyjne przeprowadzone w dniach 10-18 września na terenie kwatery nr 14 Cmentarza Garnizonowego przy ul. Giełguda w Gdańsku. Ich celem było odnalezienie pochówków więźniów straconych i zmarłych w więzieniu w Gdańsku w latach czterdziestych. Skutkiem zrealizowanych na wymienionym obszarze prac było potwierdzenie lokalizacji więziennych pochówków na kwaterze nr 14, odnalezienie szczątków piętnastu więźniów oraz wydobycie sześciu z nich. Szczególnym wynikiem było ujawnienie w jednej jamie grobowej szczątków młodej kobiety i starszego od niej mężczyzny, z wyraźnymi śladami po postrzałach.

Ekshumacyjno-identyfikacyjne działania prowadzone na słynnej już powązkowskiej „Łączce” w ramach projektu „Poszukiwania nieznanymi miejsc pochowku ofiar terroru komunistycznego 1944-1956” wysoko ocenił Prezydent Bronisław Komorowski. W specjalnym liście, skierowanym do uczestników podpisania porozumienia między IPN a PUM, Prezydent napisał: „Było mi dane na Warszawskich Powązkach zobaczyć Państwa staranną pracę. Było mi dane dzielić uczucia, które jej towarzyszą. Nigdy nie zapomnę tego widoku: otwartej ziemi, która kryje tyle tragedii, a dzięki Państwu staje się dokumentem historii. Wzruszony i wdzięczny zapewniam, że darzę Państwa projekt najwyższym uznaniem i będę go usilnie wspierał”.

Córka Witolda Pileckiego, Pani Zofia Pilecka-Optułowicz w swoim liście do uczestników podpisania porozumienia wyraziła radość z możliwości, jakie daje współczesna genetyka. „Może właśnie teraz jest odpowiedni czas, dany nam przez Opatrzność, z uwagi na cuda techniki umożliwiające identyfikację genetyczną ofiar? Apeluję więc w moim przesłaniu do wszystkich rodzin skrzywdzonych o udział w projekcie stworzenia bazy danych DNA i o wiarę w ludzkie działania, bo to stanowi połowę sukcesu” - napisała.

Po więcej informacji zapraszamy na portal poszukiwania.ipn.gov.pl